

2024-08-07

dnr: 1.2.1-2024-842

Regeringskansliet

Fi.remissvar@regeringskansliet.se

Sametingets synpunkter på betänkandet SOU 2024:22 En ny organisation för förvaltning av EU-medel (ert dnr: Fi2024/00894)

Sametinget har tagit del av ovanstående remiss och lämnar följande yttrande. Yttrandet berör inte alla delar av betänkandet utan Sametinget har valt att yttra sig över de förslag som kan få konsekvenser för det samiska näringslivet möjligheter till stöd för utveckling av samiska näringar.

Utredningens bedömning: Inför nästa programperiod bör det övervägas att omvandla de nuvarande stöden inom skogsområdet och stöden till rennäringen till nationella stöd som hanteras av Skogsstyrelsen respektive Sametinget.

Samerna och EU-stöden

Samerna har ända sedan Sveriges inträde i EU, inom ramen för EU:s regionalpolitik erhållit goda möjligheter till ekonomiska stöd riktade specifikt till det samiska samhället. Under programperioden 1995 – 1999 fanns samiska program/-insatsområden både i Mål 6 och Interreg II och detta fortsatte under nästkommande programperiod 2000 – 2006 med särskilda medel från både Sociala och Regionala fonden för egna samiska insatsområden/delprogram där Sametinget hade medel för egna sekretariatsfunktioner. Det samiska samhället kunde således med hjälp av strukturfondsprogrammen i likhet med övriga samhället, utvecklas i positiv riktning och kunde dessutom styra utvecklingen själva.

Inför programperioden 2007 – 2013 skedde dock en förändring av ESI-fonderna vilket innebar att Sametinget inte längre hade tillgång till egna medel inom Regionala fonden utan ansvaret för att utveckla det samiska näringslivet lades istället över till Landsbygdsprogrammet där Sametinget blev en stödmyndighet till Jordbruksverket.

Förflyttningen gick från att utveckla det samiska samhället i stort till att enbart gälla stöd till samiskt näringsliv, med undantag för Interregprogrammen. Möjligheten att söka projekt för samiska ändamål inom ramen för Sociala och Regionala fonden kvarstod, men utan möjlighet till administrativt stöd från Sametinget och Regionala fondens regelverk

premierade uteslutande stora projekt med resursstarka aktörer. Antalet beslutade samiska projekt inom Regionala fonden sjönk från 27 projekt till endast två under programperioden 2007 - 2014.

För det samiska näringslivet utanför rennäringen har möjligheten till att söka EU-stöd för näringslivsutveckling blivit allt svårare. I innevarande strategiska plan för 2023 - 2027 är det i stort sett endast rennäringens företag eller företag med anknytning till renskötseln som kan erhålla investeringsstöd från EU. Övrig samisk näringsverksamhet blir hänvisade till andra stöd och det försvårar att hitta synergieffekter mellan de olika näringarna och resulterar i att det samiska folket än en gång delas upp i olika grupperingar. Att smalna av stöden till att endast omfatta rennäringens företag har olyckligtvis inneburit ett osynliggörande av övrigt samiskt näringsliv.

Samtidigt konstaterar Sametinget att de samiska företagen sällan passar i den mall eller det regelverk som förutsätts för EU-stöd. Areella näringar är i de flestas ögon synonymt med jordbruket men där jordbruket är stationärt med stora fasta investeringar är rennäringen en extensiv näring som visserligen nyttjar stora arealer, men under olika tider på året och därigenom kräver andra typer av investeringar. EU-stöden är inte anpassade för en urfolksnäring och det samiska näringslivet är för litet numerärt för att reell hänsyn ska tas till dessa omständigheter.

Sametinget anser att det finns en oro över att en ombildning av EU-stödet till att bli ett nationellt stöd gör att långsiktigheten för samisk utveckling försvinner. Programperioderna är 7-åriga, vilket innebär att det byggs in en framtida strategi och försäkring att medel finns. En ombildning till nationellt stöd innebär att medelstilledningen blir ett-åriga och bestäms via regleringsbrevet. Det finns inget som försäkrar en långsiktighet utan snarare är det budgetpolitiken som avgör.

Sametinget anser att detta inte kan vara EU:s intention att stänga ute samerna att ta del av stöden och själva bestämma över sin utveckling, utan att förslaget är ett försök från Sverige att effektivisera administrationen kring stöden.

Nationella medel eller medel från EU

Sametinget oroas över förslaget att "göra om" EU-medlen till nationella medel, vilket skulle innebära att EU inte längre kommer att delta i finansieringen av samiska samhällsutveckling.

Sametingets budget under innevarande programperiod 2023 - 2027 innefattar 49,2 miljoner kr, varav 22,25 miljoner kr är destinerade till företagsstöd för investeringar i första hand för rennäringens företag. Startstöden för unga renskötare ingår också i denna summa. Kommande programändring kommer att resultera i ytterligare drygt nio miljoner kr till investeringsstöd för förädling. Övriga medel utgörs av projektstöd. Det innebär betydande medel som kan användas för samisk näringslivsutveckling. Sametinget förutsätter att dessa möjligheter kvarstår även under kommande programperiod.

Förslaget säger ingenting om övriga projektstöd som samerna har kunnat ta del av, vem som ska administrera dessa, men som förslaget ligger kan man förstå att sådana eventuella stödmedel hädanefter ska administreras av länsstyrelsen. Om så är tänkt kommer en annan myndighet att bestämma vad som är viktigt att utveckla för det samiska folket och Sametinget som både myndighet och folkvalt organ fräntas uppgiften. Det blir ett märkligt scenario.

Kommissionen har beslutat om ett tak för det nationella stödet till rennäringen på 150 miljoner kr. I dagsläget uppgår anslaget till 135 miljoner kr. Detta stöd är uteslutande för rennäringens begagnande. Förslaget bygger på att man gör om EU-stöden och istället utökar stödet till rennäringen via det s.k. Främjandeanslaget. Det innebär i sin tur att all annan näringslivsutveckling utestängs från att kunna ta del av dessa medel, även näringar som ligger nära den traditionella renskötseln som duodji (hantverk), samisk besöksnäring, jakt och fiske samt mathantverk. Dessa näringar bedrivs ofta av andra utanför rennäringen och är ett viktigt tillskott i det samiska näringslivet.

Det innebär att man riskerar att frångå Protokoll 3 till EU:s anslutningsavtal med Österrike, Finland, Norge och Sverige gäller samernas ställning.¹ I protokollet erkänner de påskrivna länderna Norges, Sveriges och Finlands åtaganden och åtaganden gentemot det samiska folket enligt nationell och internationell rätt och noterar att Norge, Sverige och Finland är engagerade i att bevara och utveckla det samiska folkets medel för försörjning, språk, kultur och sätt att leva. Med tanke på traditionell samisk kultur och försörjning beroende på primär ekonomisk verksamhet, såsom renskötsel i de traditionella områdena samisk bosättning, föreskrivs i Protokollet i Artikel 1 att *"ensamrätt till renhållning inom traditionella samiska områden får beviljas samera"*. I Artikel 2 anges att protokollet *"kan utvidgas till att ta hänsyn till eventuella vidareutvecklingar av exklusiva samiska rättigheter som är kopplade till deras traditionella sätt att leva. Rådet kan, enhälligt på förslag av kommissionen och efter samråd med Europaparlamentet och Regionkommittén, anta nödvändiga ändringar av protokollet."* Ovanstående innebär att samerna har en unik skyddad status när det gäller deras ekonomiska verksamhet som skyddar dem från den normala driften av EU:s inre marknadens regler. Att stöd till samiskt närings- och samhällsliv stöttas via ESI-fonderna ser Sametinget som en viktig utgångspunkt för EU:s åtagande och det förpliktigar även Sverige att följa.

EU:s och Sveriges jordbruks- och landsbygdspolitik påverkar det samiska näringslivet och därmed i förlängningen samernas möjlighet att både styra sin ekonomiska utveckling och bevara och främja sin kultur. Regeringen måste därför uppfylla sina åtaganden gentemot det samiska folket även i regionala gränsöverskridande frågor inom EU. När regeringen, gemensamt med andra EU-medlemsstater utformar EU:s kommande jordbruks- och landsbygdspolitik inför 2028 bör därför säkerställas att samiska intressen och behov beaktas samt att det finns en samisk representation och delaktighet även i kommande program.

¹ Protokoll 3 - om det samiska folket i lagen om villkoren i anslutningsavtalet mellan Norge, Österrike, Finland och Sverige <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/SV/TXT/?uri=CELEX:11994N/PRO/03>

Anmälningsskyldighet vid misstänkt brottslighet – EU-medel

Angående anmälningsskyldighet vid misstänkt brottslighet med EU-medel ha Sametinget inget att invända mot betänkandets förslag.

I ärendet har deltagit Lars-Ove Sjajn, kanslichef och Ingela Nilsson, avdelningschef Samiska näringar, föredragande. I ärendet har även deltagit Sametinget politiska näringsnämnd.

Med vänlig hälsning

Ingela Nilsson
Avdelningschef Samiska näringar

Kopia: fi.ba.eu@regeringskansliet.se